

„SAA MANGEN SØN AF SLESVIGS SLETTER“

SLESVIGSKE STUDENTER FRA KONGERIGSKE SKOLER

Af *Thomas Otto Achelis*.

Ved Kong Christian VIII's Besøg paa Kolding lærde Skole den 3. August 1840 henvendte Rektor *Johannes Grønlund* sig til Kongen paa Vers og anmodede ham om at skaffe »den mindste iblandt Landets Skoler« et større Hus. Ved denne Lejlighed minder han om den Betydning, Skolen har haft for Slesvig og hentyder til Sprogpatentet, som var givet for halvtredie Maaned siden, og til den Interesse, Kongen derigennem har vist for det danske Sprog:

»Den Skole fostred i sin Skød
Saa mangen Søn af Slesvigs Sletter,
Som her en kjærlig Pleie nød
Og Sejr det danske Sprog forjætter,
Som meer sig, ved Dit vise Bud,
Blandt Nabofolket breder ud.«¹

Fire Aar senere blev Ønsket om en ny Skolebygning opfyldt, men under en anden Rektor. Naar Grønlund taler om »Nabofolket«, saa er det den gamle Betegnelse og Opfattelse, som raa-der her endnu. En halv Snes Aar senere havde en Rektor for Kolding lærde Skole vistnok valgt et andet Udtryk. Det samme Udtryk havde en af hans Forgængere, Rektor *Erik Gjörup Tauber*, brugt 1818; han boede i »Hamborgerherberget« paa Søndergade »kun ti Skridt fra Jyllands Grænse ... med Øjet fæstet paa den Bro, der skiller os fra et Nabofolk, der ikke ret tilhører os og ugerne nævnes som vore Brødre«. Og den samme Tanke ligger til Grund i den Tale, som *Anders Sørensen Vedel* 1567 — det vil sige et kvart Aartusinde tidligere — holdt til Minde om Rektor *Jens Pedersen Grundet* i Ribe:² »Det Ry« — hedder det i Lektor Dr. phil. *F. C. Møth's* Oversættelse,³ — »der gik af hans Navn, var saa stort, at Forældre sendte deres Børn til ham fra dette og det tilgrænsende Lands fjerneste Egne«.

Rektorerne i Ribe havde mere Grund til at tale om »saa man-

gen Søn af Slesvigs Sletter« end Rektor Grønlund i Kolding. Valdemar Bloch har i Ribe Katedralskoles Indbydelsesskrift 1920 samlet »Sønderjyder, dimitterede fra Ribe Katedralskole«. Hans Fortegnelse anfører 200 Navne, og den er ikke en Gang fuldstændig. Paa den ene Side tager han Holstenerne med, som ikke kan betegnes som Sønderjyder — i hvert Fald ikke efter den sædvanlige Sprogbrug —, og Studenterne fra Enklaverne var statsretsligt ikke Slesvigere, men Danske.

Særlig saa længe Ribe Stift strakte sig ned til Vidaaen, og indtil der blev grundlagt evangeliske Latinskoler i Slesvig Stifts nordlige Egne, har der vistnok været ikke saa faa Peblinger fra sønden Aa, der har siddet paa den gamle Katedralskoles Bænke. Knud Bramsen, som var Konrektor ved Haderslev Latinskole 1570—1575, fortæller i det Hertug Hans den Ældre tilegnede »Carmen bucolicum«⁴, at Haderslev Bys Borgere før Latinskolens Stiftelse i 1567 var nødt til at sende deres Børn til Ribe eller til Lybæk eller ogsaa til Hamborg, men at de nu, Guderne være Tak, kan lære i Fædrelandet, hvad de tidligere havde lært ved fremmede Kyster. For Eks. staar der i Hammelev Kirkeregnskabsbog noteret en Afgift for »des vorstoruen kerckherrn H. Jürgens Sohn Claus de tho Ripen thor schole ginck«. Ligeledes veed vi, at Laurids Petersen fra Haderslev, som senere blev den første Præst ved Petri Kirke i København, har besøgt Ribe Katedralskole.

Indtil 1850 har Bloch 134 Navne, deraf de 46 fra Enklaverne og 78 fra Tørninglen, som i gejstlig Henseende hørte til Ribe Stift. Dertil kommer endnu 25 Dimittender.⁵ Indtil 1850 har der været fra de forskellige Egne:

Aar	Dimittender	Enklaverne	Tørninglen	Slesvig Stift	Holsten
16. Aarhundrede	5	0	3	2	0
1601—1650	21	6	11	4	0
1651—1700	33	7	26	0	0
1701—1750	38	11	21	4	2
1751—1800	32	10	16	4	2
1801—1850	31(29)	9	14(13)	8(7)	0
	160(158)	43	91(90)	22(21)	4

I Aaret 1840, da Rektor Grønlund i Kolding talte om »saa mangan Søn af Slesvigs Sletter«, var allerede 92 Slesvigere dimitteret fra Ribe Katedralskole, deraf de 76 fra Tørninglen, medens Kolding Skole næppe kan opvise flere end ti, — hvorved det iøvrigt kan være tvivlsomt, hvor mange af dem Rektoren har vidst Besked om.

Ogsaa Odense Katedralskoles Rektor kunde — og med mere Ret end hans Kollega i Kolding — tale om »saa mangan Søn af Slesvigs Sletter«. En Discipelprotokol fra Odense Latinskole haves

først fra 1757,⁶ men der kan alligevel paa Grund af Universitetsmatrikler, Stambøger og lignende Kilder eftervises en hel Række Slesvigere, særlig naturligvis fra Als og Ærø, der fik deres Uddannelse til Universitetet i Odense.⁷ Indtil 1850 har der været:

Aar	Dimittender	Als	Ærø	Slesvig	Fastland	Holsten
1601—1650	13	10	0	3	0	0
1651—1700	11	10	0	1	0	0
1701—1750	2	2	0	0	0	0
1751—1800	13	10	1	2	0	0
1801—1850	30(29)	14	7	6	1	1
1601—1850	69(68)	46	8	12	1	1

Derved er at bemærke, at Alsingerne hørte til Fyens Stift med Undtagelse af Sønderborg, Kegnæs og i Tiden 1676 indtil 1730 Nørreherredets fem Kirker: Egen, Svendstrup, Hagenbjærg, Oksbøl og Nordborg.⁸ Eleverne fra disse 2, henholdsvis 7 Sogne, der kom til Odense Latinskole, kom altsaa fra Slesvig Stift til Fyens Stift. Ordnet efter Stifterne faar vi følgende Oversigt:

Aar	Dimittender	Fyens Stift	Slesvig Stift	Holsten
1601—1650	13	5	8	0
1651—1700	11	8	3	0
1701—1750	2	2	0	0
1751—1800	13	10	3	0
1801—1850	30(29)	20	9	(1)
1601—1850	69(68)	45	23	(1)

I Almindelighed har Stiftsgrænserne været afgørende for Besøget af Latinskolerne. Udal og Skrydstrup i Haderslev Amt ligger nærmere ved Haderslev end ved Ribe, Eleverne derfra gik alligevel til Ribe, da Ribe var Stiftsbyen. Det samme gælder paa Als, hvor Sønderborg Latinskole hørte til Slesvig Stift, Katedralskolen for Fyens Stift laa i Odense; men netop paa Als findes en Del Undtagelser fra Reglen: Alsinger besøgte Skolen i Slesvig Stift,⁹ og Elever fra Slesvig Stift kommer til Odense, men mærkeligvis aldrig fra 1657 indtil Aar 1766, da *Alexander Zoffmann*, Sønderborg-Borgmesterens Søn, blev forflyttet derhen, da han havde kysset Kantor *Hoenicke's* Datter.¹⁰ Derimod ser man tydeligt Stiftsgrænsens Betydning i Forholdet mellem Haderslev og Kolding Latinskoler. Vejen fra de otte Sogne til Kolding er nærmere end til Haderslev, alligevel gik indtil 1800 næsten alle Elever fra de otte Sogne til Haderslev,¹¹ ingen til Kolding, fordi Sognene hørte til Slesvig Stift.

Indtil 1700 har kun meget faa Slesvigere besøgt Kolding Latinskole. Den første var *Johannes Lucht* fra Ekernførde (1552),

som senere blev Præst i Haddeby og Slesvig,¹² den næste — næsten et Aarhundrede senere — *Gottfried Schumacher*, Haderslev Bys første Postmester, der først besøgte sin Fødebys Latinskole og dernæst Kolding Skole indtil 1640.¹³ Saa kom *Søren Lintrup*, den senere Professor, Biskop og Hofpræst, fra Tørninglen til Kolding, hvor han blev Student i 1686.¹⁴

I det attende Aarhundrede er der ogsaa kun faa Slesvigere: *Fridericus Pauli* fra Hygum, Student fra Kolding 1722¹⁵; *Johannes Christopher Neuchs* og hans Broder *Hans Henrik* fra Horsbøl i Tønder Provsti¹⁶ og *Hans Severin Kleist* fra Bjært.¹⁷ De tre sidste var kommen til Kolding, da Fædrene var flyttet derhen; Kleists Fader var blevet afskediget som Præst i Bjært 1774, seks Aar senere blev Sønnen Student fra Kolding, men døde sammesteds som Bagermester i Januar 1798. Desforuden synes *Hans Tøxen* fra Nustrup, som blev Student »e priv. Kolding« den 2. Maj 1791, at høre herhen.

Regner man Eleverne fra Tørninglen og Sønner af de tilflyttede fra, saa har der kun været to Slesvigere indtil 1800, der har besøgt Kolding Latinskole. Dette blev anderledes i det nittende Aarhundredes første Halvdel. Fra de otte Sogne kom de fleste Elever endnu til Haderslev:¹⁸ *Prætorius* fra Hejls (Student fra Haderslev 1808), *Erichsen* fra Grønninghoved (1809), *Th. Thygesen* fra Stenderup (1830) og hans Broder *J. Thygesen* (1836)¹⁹, ligeledes *G. Petersen* fra Stenderup (1836), og saa *Fehr* fra Ødis har besøgt Haderslev lærde Skole indtil Omdannelsen 1850, da paa en nær alle Elever forlod Skolen.

Men den nationale Bevægelse bevirkede, at en Del Forældre foretrak at sende deres Børn paa den kongeriske Skole. Afgjort er dette Tilfældet med *Hans Tjellesen Schmidt*, født i Tiset 1829²⁰. Han besøgte først Almueskolen, blev, da han viste Lærelyst og Aandslivlighed, sendt til Pastor *Andreas Hansen* i Hjerpsted. Men der var Drengen ikke tilfreds; Præsten var tysk-sindet — han var født i Aarslev, altsaa paa tidligere gottorpsk Omraade. Efter at Drengen havde været der et Aar, gjorde han Indsigelse mod den paatænkte Fortsættelse, og han satte sin Vilje igennem ved Hjælp af Pastor *Müller* i Gram, der sagde til hans Forældre: »Der kan han maaske lære at blive en Fjende af sine egne Forældre«. — Fra 1844 til 1849 var han saa Elev paa Kolding lærde Skole; Foreningen for dansk Undervisnings Fremme, som var stiftet i Maj 1843, støttede ham i denne Tid.

En anden Slesviger, som besøgte Skolen i Kolding, var *Johann Daniel Ludvig Strarup*. Født i Højrup, hvor Faderen den Gang var Præst, kom han, da Faderen var død i Lintrup Præstegaard 1838, 1839 til Kolding Skole, fra Tørninglen, ligesom Schmidt. Mindet om ham lever endnu, skønt han aldrig kom højt

i Rangklasserne. Han døde nemlig som Degn ved Straffeanstalten paa Christianshavn; berømt var han blevet — og er det endnu — ved en Drikkevise, som han skrev i Vinteren 1844—45, og som foranledigede hans Bortvisning fra Skolen. Visen, der gør Nar af Lærerne, er aftrykt i *Georg Bruns* Bog »Seks Rektorer«, hvor der ogsaa findes en Fremstilling af Bortvisningen paa Grund af Akterne.²¹

Det var i Sommeren 1840, Rektor Grønlund mindede Kongen om »saa mangen Søn af Slesvigs Sletter«. Indtil denne Tid har, foruden Strarup, følgende Slesvigere besøgt Kolding lærde Skole²²: *Voigt, Joachim Otto*, Stud. fra Kolding 1816, født Nørborg, Botaniker, død 1843.

*Aggaard, Andreas Jacobi Cruckau*²³, Stud. fra Kolding 1823, Søn af Sognepræst *Jacob Aggaard* i Aller (Faderen var ogsaa Student fra Kolding).

Salling, Johannes Ludvig Eliezer, 1834, Søn af afdøde Sognepræst *S. i Vonsild*.

Nielsen, Oluf, »Søn af afdøde Bønderforældre i Maugstrup ved Hadersleben«, Stud. fra Kolding 1834.

Tietke, Adam Johan Vilhelm, »Søn af Pastor *T. i Fjellstrup* ved Hadersleben«, Stud. fra Kolding 1834. (Faderen stammede fra København).

Kjær, Peter Nicolai, Søn af Kammerraad *K. i Straarup*, Stud. fra Kolding 1843.

Kragh, Paul, Søn af afdøde Lærer *K. i Bramdrup*, Stud. fra Kolding 1846.

Kjær, Carl Fred., Broder til *P. N. K.*, besøgte Kolding Skole 1840—44.

Albinus, Johan Jørgen Daniel, Søn af Kancelliraad *A. i Dalby*, i Kolding Skole 1839—42.

Selv om Elevantallet i Kolding ikke var stort — det svinger 1833—1840 mellem 27 og 36 — kan det være tvivlsomt, om Grønlund var berettiget til at tale om »saa mangen Søn af Slesvigs Sletter«. Men vi vil ikke gaa i Rette med en Digter. Disse Vers er senere betegnet som »laetum ominis augurium«, en glædelig Spaadom²⁴. Dette hænger sammen med den Forandring, som skete med Kolding lærde Skole 1844.

I en officiel Beretning om Skolereformen fra 1844 hedder det²⁵:

»En Reform af det lærde Skolevæsen havde gennem en længere Række af Aar været anset for nødvendig og nærforestaaende, og uden Tvivl havde ogsaa de fleste Sagkyndige været enige om Hovedpunkterne af de Forandringer, som maatte være at indføre. Om Tiden derimod og Maaden, hvorpaa Reformen vilde blive iverksat, var man mere uvis. Om stændighederne havde imidlertid medført, at Reformen kom baade hurtigere og anderledes, end nogen havde ventet, idet en tilfældig Begivenhed

skulde give den Impuls, som bevirkede, at Reformen blev bestemt at skulle iværksættes strax, men for det første alene i tre af Skolerne, nemlig Metropolitanskolen, Odense Cathedralskole og Kolding lærde Skole.«

Hvad menes ved denne »tilfældige Begivenhed«? Læser man Beretningen igennem, kommer man til den Formodning, at denne »tilfældige Begivenhed« staar i Forbindelse med den paaafaldende Behandling, som Kolding lærde Skole fik. Det var ikke Skolens daarlige Stand, som gav Anledning til den forcerede Skolereform, men Regeringen ønskede at indrette Kolding Skole som en Slags Akademi eller større Gymnasium.²⁶ Paa denne Maade haabede man at faa Slesvigere til i større Tal at søge denne danske Skole i Stedet for den tyske i Haderslev.

Fra 1840 til 1844, da Reformen blev iværksat, var følgende Slesvigere optaget i Kolding lærde Skole:

Albinus, Andreas Michael Wissing, 1841.

Kjær, Søren Gisbert, 1841—46.

Walther, Otto Christian Diderik, Søn af afd. Pastor W. i Bjært, 1841—48.

Kjær, Vilhelm Julius, 1843—46.

Kjær, Emil Adolph, 1843—49.

Nu blev Kolding lærde Skole udvidet. Afgangseksamen ved Skolen traadte i Stedet for den gamle Studentereksamen ved Universitetet. Den meget dygtige Rektor Christian Frederik Ingerslev erstattede den ubetydelige Grønlund, en ny Skolebygning blev opført, Elevantallet voksede stærkt. Medens der hidtil altid havde været flere Elever i Haderslev end i Kolding, havde begge Skoler 1845 lige mange Elever, og fra 1846 var der flere i Kolding end i Haderslev. Først efter at Haderslev Skole var blevet en dansk Skole, blev den igen den største.

Man haabede at faa Slesvigere til Kolding Skole. Orla Lehmann har 1855 i Landstinget, da Nedlæggelsen af Kolding Skole var paa Tale, sagt, at 1844 var Skolen indrettet,

»som om den skulde være et lille jydsk Universitet ved Indgangen til Slesvig og tillige et virksomt Middel for Danskhedens Opretholdelse i det Nabo-distrikt, hvor man ikke havde Courage til at gøre det, som Ret var, nemlig at lade Skolerne i den dansktalende Del blive danske, men derimod vilde saa nær ved Indgangen til samme holde i det mindste Døren i Klem, for at dansk Aand og dansk Dannelse kunde i det mindste indsmugles i et under den danske Krone staaende og til Danmark hørende Land.«²⁷

Fra 1844 til 1850 er følgende Slesvigere optaget i Kolding lærde Skole:

Schmidt, Hans Tjellesen, født i Tiset 1829, Stud. fra Kolding 1849.²⁸

- Riegels, Christian, Søn af Husfogden paa Als R., paa Skolen 1845—50, Student 1851²⁹.
- Andresen, Lorenz Andreas, født i Risum, Tønder Amt, 1828, i Kolding Skole 1846—1848, derefter i Haderslev Skole indtil 1850.³⁰
- Blom, Lauritz Boiesen, Fader Lærer i Dalby, senere i Ajtrup, i Skolen 1846—52.
- Utzon, Peter Heinrich, fra Dalbymølle: 1846—50.
- Jürgensen, G., fra Oxevad Præstegaard: 1846—47.
- Boisen, Peter, fra Vonsbæk Præstegaard: 1846—47.
- Iversen, Conrad, født Stevelt 1833: 1847—52³¹.
- Ohrt, Adolph, fra Gram: 1847—48, døde 1848.
- Bekker, Carl Henrik, født Gl. Haderslev 1834, i Kolding Skole 1848—1851, Student fra Haderslev Skole 1854³².
- Bøllemøse, Emil, fra Hjortlund Præstegaard: 1848—1851.
- Hornemann, A., Fader Overinspektør paa Augustenborg: 1848—50.
- Eggers, Oluf: Fader: Baron E. i Slesvig: 1849—1851^{32a}.
- Jürgensen, P., fra Oxevad Præstegaard: 1849—1853, derefter i Haderslev Skole.
- Boesen, J., fra Fjelstrup Præstegaard: 1849—51, derefter i Haderslev Skole.

Det er femten Elever i fem Aar! Med større Ret kunde Rektor Ingerslev have sjunget om »saa mangen Søn af Slesvigs Sletter«. Ikke forgæves havde Kolding Skole et Avertissement i »Dannevirke« om Optagelse af Elever^{32b}. De ni kom før Krigen, den ene af dem gik netop 1848 over til den tyske Skole, vistnok af nationale Grunde. I de Forhandlinger, som blev ført angaaende Haderslev Skoles Omdannelse til en dansk Undervisningsanstalt, spillede ogsaa Kolding Skole en Rolle; de, som ønskede de gamle Forhold bevaret, pegede netop paa Kolding og Ribe Skoler: Der kunde enhver, som ønskede det, faa dansk Undervisning.³³

Efter Treaarskrigen fik Haderslev lærde Skole dansk Undervisningssprog. Alligevel kom endnu Elever fra Slesvig til Kolding lærde Skole, men færre. Kun fra Kolding Opland mod Syd foretrak nu alle Kolding af praktiske Grunde; da begge Skoler nu var danske, bortfaldt Stiftsgrænsens Betydning af sig selv. Desuden kom enkelte fra Haderslev By og nærmeste Omegn endnu en Tid lang til Kolding. Men samtidig begynder nu Elever fra Kolding at gaa over til Haderslev lærde Skole, det var baade Slesvigere og Ikke-Slesvigere: 1851 gik to denne Vej, næste Aar ligeledes to, 1853 kun en, 1854 ingen og 1855 fire. Samtidig ophævedes den gamle Skole i Kolding, som var grundlagt kort Tid efter Reformationen.

Allerede 1850 havde Undervisningsministeren udtalt:³⁴ »Hvis imidlertid en dansk lærde Skole, saaledes som det i 1847 var be-

stemt, og som det maa antages at ville ske, kommer i Stand og befæster sig i Haderslev eller overhovedet i Nordslesvig, bortfalder unægteligt en væsentlig Grund til Opretholdelsen af Kolding Skole, og det turde være tvivlsomt, om Hensynet til Bygningen alene da vil være stærk nok«. — Fem Aar senere faldt Kolding Skole. Madvig skrev:

»For saa vidt endnu i 1850 det Hensyn gjorde sig gældende ved Kolding Skole, at den tillige skulde virke for den dansktalende Befolkning i det østlige Nordslesvig, og det derfor endnu i Ministeriets allerunderdanigste Forestilling betegnes som betænkeligt og utilraadeligt at rykke den paa den østlige Side af Landet nærmeste danske Skole saa langt bort fra Slesvigs Grænse som til Horsens, forudsætter Undervisningsinspektøren, at Betænkeligheden fra denne Side imod Kolding Skoles Nedlæggelse nu er bortfalden, efter at Haderslev Skole er, hvad Undervisningssproget angaar, forandret til en dansk Skole, og at det endog vil kunne siges, at Haderslev Skole vil, naar Kolding Skole nedlægges, tilbyde nogle Dele af den hidtil til Kolding henviste nærmere Erstatning end Skolen i Horsens, om det end ikke tør antages, at i det Ringeste i Førstningen synderlig mange Disciple fra Kolding eller dens Omegn i Kongeriget vil blive sendt til Haderslev.«

I Kolding var man naturligvis ikke henrykt over Skolens Nedlæggelse. Skolens Forstanderskab havde henvendt sig til Kongen og ytret, at

»Haderslev lærde Skole, uagtet vel god dansk og kun beliggende i fire Miles Afstand fra Kolding, efter Forstanderskabets Kendskab til Forholdene i Haderslev By, næppe kan ventes søgt af mange Børn af danske Forældre, medmindre de kunde komme i Huset hos Lærere eller andre Embedsmænd.«

Endog i Haderslev havde man Betænkeligheder. Dannevirke skrev:

»Begivenheden er egnet til ogsaa at vække Ængstelse i Nordslesvig..... Fra deres Begyndelse af have Kolding og Ribe lærde Skoler været Danskhedens faste Rygstød i Nordslesvig. Nu er rigtignok Haderslev lærde Skole bleven omdannet til en fremskudt Hærpost og Kolding Skole nedsunken til at være Reserven, men hvorfor vil man ile med at nedlægge sin Reserve.«

»Saa mangan Søn af Slesvigs Sletter« kom til Kolding lærde Skole først, da Nationalfølelsen var vakt. Lidt tidligere havde ogsaa en anden Bevægelse begyndt. Ligesom nu Slesvigere valgte at gaa til Ribe eller Kolding Skoler, havde Forældre fra Tørninglen — d. v. s. fra Ribe Stift — valgt at sende deres Børn til den tyske Skole i Haderslev.³⁵ Det var ikke saa mange, men ogsaa her mærker man, at de gamle Stiftsgrænser mister deres Betydning, da en ny Tid kommer.

I.

Tilføjelsertil Valdemar Blochs »Fortegnelse over Sønderjyder dimitterede fra Ribe Katedralskole« (Ribe 1920).

Petersen, Laurids; 1559. Fra Haderslev. (Jfr. C. F. Wegener, Anders Sørensen Vedel (1846) S. 173, Anm. 19).

Stuhr, Claus Jørgensen; 1567. Fra Hammelev, jfr. S. 98.

Jani, Ivarus; 1621. Fra Barsbøl, imm. København 28/9 1621.

Jani, Petrus; 1623. Fra Fardrup, imm. København 11/4 1623.

From, Simon; 1623. Fra Nustrup, imm. Helmstedt 3/5 1623 (jfr. Achelis, Aus der Geschichte des Haderslebener Johannesums I (1921), S. 33, No. 101).

Pet., Severin; 1626. Fra Rødding, imm. København ?/7 1627.

Michaelius, Andreas; 1630. Fra Døstrup, imm. Kbh. 1/4 1630.

Petri, Andreas; 1637. Fra Rødding, imm. Kbh. 1/6 1637.

Lohmann, Eskild Hansen; 1638. Fra Uge, imm. Kbh. 3/12 1638 (Arends, Gejstligheden II 33).

Christiani, Christianus; 1641. Fra Brøns, imm. Kbh. 13/12 1641.

Nissenius, Henricus; 1647. Fra Sønderborg, imm. Kbh. 1647, Bacc. smst. 9/5 1648.

Ratenburgius, Johannes; 1647. Fra Braderup (»Holsatus«), imm. Kbh. 1647.

Nicolai, Matthias; 1650. Fra Gram, imm. Kbh. 12/12 1650.

Andreae, Canutus; 1695. Fra Astrup, imm. Kbh. 24/7 1695.

Nicolai, Severinus; 1699. Fra Astrup, imm. Kbh. 22/7 1699.

Nicolai, Casparus; 1700. Fra Astrup, imm. Kbh. 16/7 1700.

Michaelides, Olaus; 1700. Fra Rødding, imm. Kbh. 16/7 1700.

Michaelides, Michael; 1700. Fra Rødding, imm. Kbh. 16/7 1700.

Roager, Hans Nielsen; 1704. Født Roager 24/2 1685, imm. Kbh. 7/6 1704, † Roager 21/4 1705.

Stichelius, Michael Ludovicus; 1735. Fra Haderslev, imm. Kbh. 30/7 1735.

Hansen, Joh. Tychsøn; 1812. E praefectura Haderslebiensi, imm. Kbh. 7/11 1812.

Kline, Peter Johan; 1829. Født Christiansand 1809, Søn af afd. Snedkermester A. K. i Sønderborg.

Carstens, Samuel Johannes; 1833. Født Ærøskøbing 4/8 1814, imm. Kiel 28/4 1833, München, Heidelberg 6/11 1835.

Fabricius, Ove; 1833. Søn af afd. Kirkeinspektør F., Ejer af Søbygaard paa Ærø.

Matzen, Matthias Theodor; 1842. Født Hobro, Søn af Provst M. i Hygum.

II.

Slesvigere paa Odense Latinskole efter Skolens Discipelprotokol 1757—1839. (jfr. Anm. 6).
Risting, Anders; Indmeldt 1760. 16 Aar, Fader: En Bonde fra Als, nu død.

Witte, Jens; i 1761. 16 Aar, F.: Præst i Notmark.

Witt, Jørgen; i 1763. 15 Aar, F.: do.

Witt, Johannes; i 1763. 13 Aar, F.: do.

Zoffmann, Alexander; i 1766. 16 Aar, F.: Borgmester i Sønderborg.

Fangel, Gomme; i 1772. 16 Aar, F.: afd. Sognepræst i Nordborg.

Johansen, Joh. Jacob; i 1772. 16 Aar, F.: Degn i »Havenberg« paa Als.

Bondesen, Eskild; i 1779. 17 Aar, F.: Sognepræst i »Molstrup« i Slesvig.

Geltzer, Peder Andresen; i 1779. 13 Aar, F.: Bonde i Heils i det Slesvigske.

Løbner, Emilius Marius Georgius; i 1780. 15 Aar. F.: Kammerlakaj paa Augustenborg.

Tilemann, Nicolai; i 1790, dim. 1791¹.

Pedersen, Hans; i 1795. Uden Alder, F.: Kontrolør i Nordborg.

Fangel, Niels Thingberg; i 1795. Uden Alder, F.: Sognepræst smst.

Bloch, Tønne Niclas August; i 1803, ud 1806. Født Flensborg 1793, F.: Herredsf. Glyksborg. — Ikke studerende.

Jørgensen, Peter; 1806—1808. Født Flensborg 1798, F.: Koffardikapt. smst. — Ikke studerende.

Klemsen, Jacob; 1810—1812, død. Født Norborg 1793, F.: Slagter smst.

Meldahl, Morten Reenberg; 1810—1813. Født Asserballe 1794, F.: Sognepræst Lysabild².

Henningsen, Nicolai; 1811—1815. Født Wertemine 1794, F.: fhv. Forpagter paa Als.

¹ Født Norborg 1771, F.: Landfoged og Præses i By- og Landsretten paa Ærø; om hans senere Skæbne se Hundrup, Lærerstanden ved Metropolitan-skolen S. 179.

² Jfr. Persh. Tidsskr. 1. II. 21 f.

- Møller, Ludvig August; 1812—1813. Født Ærøskøbing 1798, F.: Fysikus smst.
- Jedrosky, Johan Christian; 1813—1818. Født Norborg 1796, F.: Bager smst.
- Petersen, Andreas August; 1816—1822. Født Ærøsk. 1802, F.: Købmand smst.
- Fabricius, Jens Chr. Jensen; 1817—1820. Født Aabenraa 1802, F.: Købmand smst.
- Christiansen, Christian; 1818—1820. Født Norborg 1801, F.: Kateket smst.
- Riegels, Frands; 1818—1822. Født Norborg 1802, F.: Husfoged smst.
- [Moltke, Magnus Joach. Nicolaus; 1818—1820. Født Segeberg 1807, F.: Greve smst.]
- Gottlob, Niels; 1827—1829. Født Ærøsk. 1810. F.: Skipper smst.
- Petersen, Alexander Chr.; 1828—1831. Født Norborg 1811, F.: Amtstuefuldm. smst.
- Fangel, Holger Chr. Clausen; 1828—1832. Født Norborg 1811, F.: Købmand smst.
- Thygesen, Jørgen Clausen; 1829—1831. Født Varmark By, Stenderup S., 1811, Forældrene ikke opført.
- Carstens, Johan Ernst August; 1830—1832. Født Ærøsk. 1812, F.: Landfoged smst., dimitteret til Kiel.
- Iwersen, Christian; 1831—1839. Født Haderslev 1819, F.: Borger smst.
- Lange, Chr. Theodor Schmauch; 1832—1838. Født Ærøsk. 1820, F.: Kateket smst.
- Lange, Carl Wilhelm; 1832—1840. Født smst. 1822, Broder til foregaaende.
- Petersen, Holger Gomme Nic. Johan; 1838—1842. Født Drejø 1823, F.: Sognepræst i Oksbøl, Alsø Nørre Hrd.
- Christensen, Erich Adolph Hans Top; 1838—1842. Født Roskilde 1824, F.: Sognepræst Ærøsk.
- Sonderburg, Carl Frid. Sophus Nic.; 1839—1840. Født Schleswig 1820, F.: Købmand smst.

III.

Slesvigerepaa Odense Katedralskole 1844—1850.

- Krog, Jens, født Norborg 16/7 1830, F.: afdøde Skibskaptajn K. i N., i Skolen fra 1/9 1845; Student 1848.
- Bruhn, Christian Heinrich, født Augustenborg 17/9 1828, F.: Skibskaptajn B. i Norborg; i Skolen fra 1/9 1845; Student 1848.

- Knutzen, Christian**, født Kettinge paa Als 17/8 1828. F.: afd. Købmand; i Skolen 1/9 1845, Student 1848.
- Fønss, Louis**, født Wyck paa Føhr 2/7 1834, F.: Toldinspektør i Nyborg; i Skolen 1/9 1846; Student 1855.
- Fønss, Wilhelm**, født Wyck paa Føhr 20/4 1835. Broder til foregaaende; i Skolen 1/9 1846; Student 1856.
- Schmidt, Chr. Peter Christensen**, født Sønderborg 30/5 1832, F.: Skibskaptajn; i Skolen fra 1/9 1848; Student 1851.
- Pingel, Oskar**, født Slesvig 15/2 1833, F.: Ritmester v. 6. Dragonregiment; i Skolen fra 7/1 1850; Student 1853.

Dertil kommer saa nogle Elever fra Fastlandet, som har besøgt Odense Skole:

- Skierning, Peder Madsen**; født Flensborg 1597, Stud. 1619, Sognepræst Svendborg 1628.
- Wind, Ericus**; født Løgumkloster 1610, Stud. 1630; Arends, II, 369.
- Lysius, Johannes**; født Flensborg 1632, Stud. 1653; Arends II, 46.
- Bejerholm, Andreas**; født Store Vi 1617, i Odense Skole indtil 1640; Arends I, 49.

ANMÆRKNINGER.

- 1) Jfr. Samlinger til Jydsk Historie og Topografi, 4., IV. (1924), S. 316. Grønlunds Digt er ogsaa aftrykt hos Jens Jørgensen Fyhn, Efterretninger om Kjøbstaden Kolding (1848), S. 116.
- 2) Oratio de vita et obitu reverendi viri Johannis Petri Grundith; 1567. »Mittebant ad eum, (3: Grundit), fama nominis ejus excitati, ab ultimis ejus et vicinæ terræ finibus, parentes suos liberos, neque solum ante sed et post resignationem administrationis scholasticæ, plenæ fuerunt ejus cædes virorum præstantium et nobilium pueris.«
- 3) Fr. Cl. Moth i Vejle Amts Aarbøger 1926, S. 163.
- 4) Carmen bucolicum, 1570 fol. B 2 recto:
 »Ante quidem Ripas, vel mittere nempe Lubecam
 Aut etiam Hamburgum pueros Charideme coacti;
 — — — — —
 Nunc pueri in patria, superis laus, discere nostri
 Possunt, quæ poterunt peregrinis discier oris.«
- 5) Se I.
- 6) Hr. Landsarkivar H. Knudsen har mæddelt mig Navnene, hvorfor jeg hermed udtaler min bedste Tak. Se II.
- 7) Studenterne fra Als og Ærø indtil 1756 kan findes i min Artikel: »Die Sonderburger Lateinschule und das Studium der Alsinger« i Archiv für Sippenforschung VI (1929), S. 210—212. Jfr. desuden H. F. Rørdam i Samlinger til Fyens Historie og Topographie 10. Bd. (1890), S. 230—236.
- 8) Jfr. Norborg Kirkebog Paaskedag 1730 (Danske Samlinger 6. (1871), S. 154/55).

- 9) Sønderborg Skole blev besøgt af Johannes Monrad (1629) fra Norborg (senere i Odense og Slagelse Skoler), Fr. Brandt (f. 1641) fra Norborg (tidligere i Norborg Skole), Dominicus Brandt (f. 1646) fra Norborg (senere i Flensborg og Odense Skoler), Erasmus Lyderi Ørum (Student 1716), Nicolai Klincker (f. 1701) fra Oksbøl; desuden naturligvis mange fra Sønderborg Købstad.
- Skolen i Stettin blev besøgt af Fr. Brandt fra Egen (f. 1632), Skolen i Halle af Philip Heinrich Lundius (f. 1684) fra Augustenborg.
- Om Laurentius Krag Alsatus (fra Hørup) beretter Københavns Matrikel 29/4 1682, at han »nunquam antea scholam ulla in Dania frequentavit.«
- Hans Caspar Brandt fra Rise (Ærø) besøgte Latinskolen i Kiel 1701—1703 og den i Lübeck 1704—1705 (S. H. 405 Univ. Bibl., Kiel).
- 10) Sønderborg Provstis Visitatsakter i Generalsuperintendentens Arkiv 1766, Afdeling 18 i Statsarkivet i Kiel, gengivet i »Heimat« 1929, S. 270—272: »Ein Kuss und seine Folgen«.
- 11) Den eneste Undtagelse er Peter Andressen Geltzer, som 13 Aar gammel blev optaget i Odense Latinskele 1779; hans Fader var »Bonde i Heils i det Slesvigske«. Han døde som Præst i Hveisel-Givskud (Vejle Amt) 1836.
- 12) A. Sach, Die schola trivialis s. particularis und das paedagogium publicum in Schleswig während des 16. Jahrhunderts (Indbydelsesskrift Slesvig Katedralskole 1873), S. 3. Anm. anfører af Luchts Autobiografi: »anno 1552 Koldingam a patre discendi causa ductus Slesvici ad suscipiendam paedagogiam Theophili, Caesonis Emyngae filii, in aedes reverendi domini lectoris ejusque familiam veni«. Om Johs. Lucht jfr. O. G. Hansen, Chronik von Eckernförde (1833), S. 15. Det paastaas, at han har været Student i Jena (før 1560), men hans Navn findes hverken i Matriklen (Achelis, Schleswig-Holsteiner auf der Universität Jena 1558—1850; 1932) eller i Apoteker Matthes' Register (Meddelelse fra Jena Universitetsbibliotek); en Forveksling med Johannes Luchtius Holsatus, stud. Jena 2/9 1656!
- 13) Mollers Stamtavle »Schumacher« i Flensborg Raadstue-Arkiv. Achelis, Haderslev i gamle Dage 1627—1800 (1929), S. 424 Nr. 35, S. 427 Nr. 59, S. 443, XXVII 1 og XXVIII 4, S. 449, Nr. 1, og Personalh. Tidsskr. 9. V. 135 f.
- 14) Dansk biogr. Leksikon X, S. 336.
- 15) Vistnok Søn af Kapellan Ditlev Pauli i Hygum (1682).
- 16) Hundrup, Progr. Københavns Metropolitanskole 1872, S. 31.
- 17) Personalh. Tidsskr. 3. VI. 112.
- 18) Achelis, Aus der Geschichte des Haderslebener Johanneums I (1921), S. 54 Nr. 519, S. 55 Nr. 522, S. 63 Nr. 625, S. 65 Nr. 656 (Ordet »vermutlich« er at slette), S. 66 Nr. 659, S. 71 Nr. 711.
- 19) En tredje Broder, Jørgen Clausen Thygesen, besøgte Odense Skole 1829—1831.
- 20) P. L. Skau, Hans Tjellesen Schmidt, 2. Oplag (1866), S. 6. — Om Understøttelse se Ingerslev, Progr. Kolding 1845 S. 45, Anden Beretning om danske Medborgeres Medvirken til Dankhedens Bevarelse..... (1844) S. 2, Tredie Beretning..... (1845), S. 1, Fjerde Beretning..... (1846), S. 1, Femte Beretning..... (1847), S. 1.
- 21) G. Bruun, Seks Rektorer (1927), S. 170—180.
- 22) Oplysningerne stammer fra Skolens Indbydelsesskrifter.

- 23) Carøe, Den danske Lægestand III, S. 1, J. S. Strodtmann, Adolph Heinrich Strodtmann (1851), S. 162.
- 24) Jens Jørgensen Fyhn, Efterretninger om Kjøbstaden Kolding (1848), S. 116.
- 25) Selmers Universitets Aarvog for 1844, S. 201; Henrichsen, Fortsættelse af Undervisningens Historie, Indbydelsesskrift Odense 1867, S. 27—28.
- 26) Om Skolereformen jfr. Henrichsen, Indbydelsesskrift Odense 1867, S. 26—35, N. Madvig, Livserindringer (1887), S. 130 f., Ingerslev, Progr. Kolding 1845, Henrichsen, Progr. Odense 1846, S. 41—52, 1864, S. 42 ff., Bergen, Progr. Metropolitanskole 1846; om Forarbejderne: Progr. Metropolitanskole 1841, S. 1—134.
- 27) Georg Bruun, Vejle Amts højere Realskole i Kolding 1856—1880 (1925—26), S. 18—19.
- 28) Jfr. Side 100.
- 29) Hans Broder Frands havde besøgt Odense Skole 1818—1822.
- 30) Achelis, Aus der Geschichte des Haderslebener Johanneums I (1921), S. 71 Nr. 709.
- 31) S. 8 Nr. 118.
- 32) S. 71 Nr. 715.
- 32a) En yngre Broder, den bekendte Botaniker Heinrich Franz Alexander von Eggers, besøgte Odense Skole 1858/62, jfr. D. B. L., 2, VI, 232.
- 32b) Dannevirke 24/5 1845.
- 33) Amtmand Johansen i Haderslev sagde i Oktober 1845 efter Kolding Skoles Omdannelse: »Will die Regierung ihr (= Skolen i Haderslev) soviel nicht gewähren, so kann sie ferner nicht bestehen«. (Acta PSK, 358, Statsarkiv, Kiel, Nitsch's Indberetning af 14/8 1847, fol. 4v). 1847 blev det fire Gange udtalt, at der fandtes ingen Nødvendighed at omdanne Skolen i Haderslev, da man havde to danske Skoler i Nærheden. Borgerne skrev den 24. Juli til Kong Christian VIII: »Sollte vielleicht Einer oder der Andere Neigung und Lust fühlen, seinem Sohne eine dänische Bildung zukommen zu lassen, so steht es ihm ja zu jeder Stunde frei, denselben auf die Ripener oder < die > neuerlichst reich dotierte Coldingers Gelehrtenschule zu senden, wo er in dieser Beziehung Alles finden kann, was er nur irgend wünschen mag.« (Acta A. XVIII 599, Fasc. 1, fol. 62v, Statsarkiv, Kiel). Den samme Tanke udtrykte de Deputerede den 4. August i en Henvendelse til Kongen (sstds. fol. 68r) og en halv Snes Dage senere Gregor Wilhelm Nitsch i en udførlig Redegørelse (Acta PSK. 358, fol. 5r, Statsarkiv, Kiel), og den samme den 18. September i en latinsk Tale ved Kiels Universitet i Anledning af Kongens Fødselsdag (Lübker, G. W. Nitsch (1864), S. 64). Endnu en Gang udtales den samme Tanke i Borgernes sidste Henvendelse til Kongen den 27. Februar 1848 (Acta A. XVIII 599, Fasc. 2, fol. 21r. Statsarkiv Kiel).
- 34) G. Bruun, Indbydelsesskrift Kolding 1905, S. 6.
- 35) Fra 1801—1850 har otte Disciple fra Tørninglen besøgt Haderslev Latin-skole (Achelis, Aus der Geschichte des Haderslebener Johanneums I (1921), S. 54 ff., Nr. 512 (1805), 548 (1814), 550 (1814), 565 (1816), 568 (1818), 602 (1825), 609 (1826), 655 (1836); fra 1567 indtil 1800 har kun seks fra Tørninglen besøgt Skolen i Haderslev (S. 42 ff. Nr. 279 (1710), 282 (1711), 318 (1732), 327 (1737), 360 (1759), 428 (1781).